

АМЦАБЗ

№2, 2018 ш.

Рафаель. Сикстинтәи мадонна

Витали Амаршьян,

Аңсны жәлар рпоет

АН

«Пҗәыс илхымшаз хайа дыказам...»

Жәлар рхәамтҗа

Сабик даазаны дынгарылхыр – даҗа сабик дынгаратҗо, ауаатәыҗса рдаракәац җымтәо, рхәыштәарамца ду днатҗо, рымцажәла мырзуа, азкышықәсақәа дыргәылсны дшааиуаз, абар шыта 20-тәи ашәышықәса акацәара дынхытдын, 21-тәи ашәышықәса ашәхымс дахәаалагылаз АН! Зака ирацәоузеи уи лхәаа, лыгәтыха, закагы иуадаҗузеи уи лҗаҗхәа дасу хуалҗшыа анагзара!

О, Ан, Ан, дыкоума, цабыргны, адунеи аҗы азәызатҗык идамзаргы бара бҗақ нагзаны изшәахәоу хәа!

Харт аңсуаа хтәы ухәозар, бара иахәагы иахбырдыруеит Аңсны жәйтәзаахыс афырҗхәыс ишылтәылоу, Саҗанеи-Гәашәа ишылтәылоу, Баалоу-җха ишылтәылоу!..

Ааи, Аңсны аңнышқәа иртәылазам, агызмалцәа иртәылазам! Аңсны – ауаҗы деиҗтәазар деиҗызшыа ажәа азказацәа дуқәа иртәылоуп, аңсаатә мҗас асахәа тызхуа анапхатәрақәа иртәылоуп, акарматҗыс иамазкуа ашәахәацәа иртәылоуп, Афырхәацәа иртәылоуп Аңсынтәыла, ауаа җсыцкәақәа, ауаа гәыразқәа иртәылоуп!

Арт зегь зыхшаз Ан боуп!

Аңсуа бызшәа зыхшаз Ан боуп!

Исхәарызеи бҗаҗхәа? Исбыртҗаз, скырҗкы злабырхәхәыз абызшәала исызхәарыма бара ибаҗәоу ажәак иадамзаргы, сыҗсы исзыхырзаарызма уи, исылшарыма?!

О, Ан, Ан, жәларык хан, зака сымчыдоузеи бҗақ аҗаҗхәа!

Мраҗас икаххаа, цхыбжәонгы сду-

неи арлашоит бара былашара, җәаханым сҗазаргы – сыҗнагоит ашәахәа сахнырхәала!..

О, Ан, Ан жәларык хан, ххышыаргәытҗа, зака банаалозеи Аңсны җшза аңсабара!..

Зны-зынла игәасҗалоит, бара бышшыцырго, атәым мал иарҗагыаз «Зылан-захкәажәцәақәак», быпату аларкәара рыҗешазыркуа, аха уи рылшазом урт ахарамқәа!

Бара ақәылаҗ, аимтәаҗ дзааз ан бакәзам! Афыртын еиҗш аибашыра анаахазкылкәа, агәаҗра гәҗәа ханақәшәа, ашәыргәында зкалт дыҗахызҗаз, зылахәа ада җтәоу ан разкыда бакәзам! Бара зылахәа гәадурала еиҗыхны адунеи иқәыҗшуа Ан боуп.

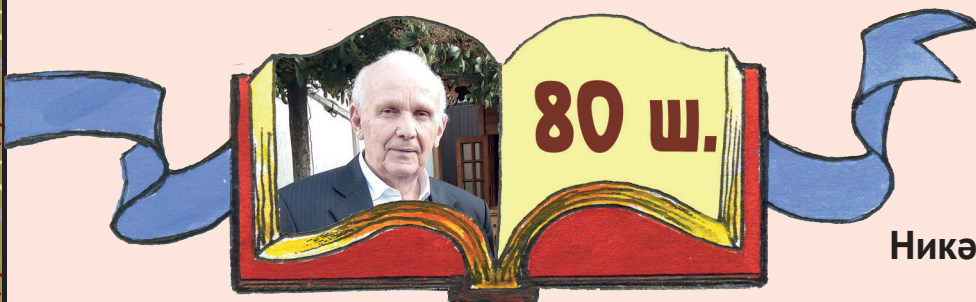
Жәларык хазгашаз ахы анхәақәшәа, уи ахы халхны, хәа иҗсыртҗа иаархан дҗазырхаз, хәреи хәҗсадгыли адунеи анызаара хәҗәызхәчаз афырхәацәа гәҗәқәа Ран афырҗхәыс боуп!

Бара ашәы бшәуп иахәа, акасеиқәа бхоуп. Ибшәу аиқәатцәа ахымызҗ ибышәнамтәеит – адунеи аҗы здаҗам ахыз лаша ибышәнатәеит! Уи аҗкытә бцәа зҗыҗо амаҗәа – маҗәа шкәакәоуп, ибхоугы касеиқәатцәазам – касышуп! Бгәырҗа шдуззоугы – «гәырҗа-ласуп», ашыҗыхра «бзымариоуп!» Убри ауп иахәа ибылшо ахатҗамҗхәысра зегьы былзыршо – Бара Анцәа дбыцуп!

Бара адунеи аҗы иреиҗзәоу Анацәа бреиуоуп – Аңсуа хызкамшәа биануп, аедыгь гәымшәа биануп, ачечен фырхәҗа биануп!..

Бара Аңсынтәыла зыхшаз Ан боуп. Кавказ зымгәартҗа иҗиааз Ан боуп! Бара Ббаҗа быргылахәеит бара бнапала – уи Ерцахә ауп, Уаршәахәымҗоуп, Ельбрус ауп!

Бцеицәа зегь рыхызала асаара схырхәоит бҗаҗхәа, Анцәа Иан блеиҗшыншыалан сбашәапкуеит, сбыхәоит хамдырра хәтабымҗарц, ихагхо ханабыжәларц!..

Никәала Кәйтһниа

Мрамза

Ажәабжь

Леишәәцәгьак, кәзшьа мееик змаз лакәтәкьангы дыкамызт Ахкәәжә, аха Мрамза лызбахә аалахаижьтеи илықәшәәцәгьаны дыкан: ллакәтә аархааны азәы днәиҗәпшуаымызт, егьызлазам азы лматцуәа дрыкәгәамцуан, ибыхъзеи, банацәалбеит, зегьы ағырц заарыхбыргозеи хәа илазцаауа иалагаз лыцшәмагы акы еиликаартә атак илтөмызт, паса ааста зегьы ршьапкәа ирыкәгыланы лыматц шыруазгы, изакаразаалак акы лгәәпхөмызт, епныхәа назлымтоз азәгы дыкамызт.

Ари акы шлыцалаз акара гәартәкәеит зегьы, аха игәагыны азәгы дцаауаымызт, лхатә изцааракәа ртак акатара усгы дакәйтцхьан.

«Дажәуа далагеит стакәәжә, уи ауп икалаз, – хәа акәйтцеит Ах. – Ауафы имбазакәа акәгәышьоуп дшәжәуа, аха, дышнеишнеиуа зны, иаалыркьан, анкьа зны дызлакакәаз дышрылакакәам гәеитөит, илшоз шилымшо, иитәхыз шитәхым, акгы игәы шамыхәо еиликаауеит. Убаскан ауп иаха агәамцхамтра даналаго, убаскан ауп уи ақыҗыхәа даныцхауа. Убри ауп ари стакәәжәгы илыхьыз. Аха, иарбан, ус схәаргы, сара макьана тәкәәжәыс дсыцхьазом, лцәа дтыцхаауа дгылоуп, илыцалазеи, издыруада дачәа хырзаманк иазхәазаргы ари хәа даабжәжәеит ацшәма. Икалазеи, банацәалбеит, ибыхъзеи хәа деитаналазцааит, аха акгы, ус баша сгәы еикарам акароуп лхәеит атакс.

Ус ишнеиуаз зны, лара лхала, – лгәы кыдгылазар акәхап, – иаәцәырылгеит икалаз. Азныказытәкьа Ах ихы азымцеит уи, аха нас усгы иеиликааит даазкәылаз Ахкәәжә дхәәены дызмаз.

– Абра хәаигәара, ашьха ашьапаны, уафы изымдырзо хаблак акны, Мрамза хәа ссирк дгылеит рхәеит, уара лызбахәс иуахахьоузеи, дыссирцәкьоума уи? – дцааит Ахкәәжә.

– Аа, – ихшыө ааимкьан, иаразнак даәцәәжәеит Ах, – лызбахә смахакәа ишцәсмахац, уимоу дагыызбахьеит, – нацитцеит иара.

– Ишцә, Мрамза уара дубахьану?!

– Аиеи, абыржәы бара бшызбо еицш дызбахьеит, – хәа мцык неикәиреәеит

Ах. – Жәаха зны ныкәара ханыказ, сөызцәақәак сыманы снымәахытдын, лхы-лтцыхәа еилыскааит, абри бара бшызбатәкьоггы сьлзааигәаны дьзбеит.

– Сара сатқыс деиғума, нас, уи, дынцәахшатәкьоума? – лгәы тытцны ицо, лхатца днаиазцааит Ахкәажә.

– Изакәызеи бызлацәажәо, Анцәахша дабакоу! – иңьеишьеит уи. – Лареи барей еидкылашьа шәыманы шәыкоума мамзарггы! Мрамза хәа хьзык лыртан, убри ихнахзар акәхап ауаа, амреицш дкацха-качцоит, амзеицш длаша-лашоит хәа гәарарцеит. Дзымбац акәу цьыршьоит, дьзбахьоу уи иахыччоит, нас...

– Сымцаакәа лызбахәггы умхәеитеи, нас...

– Зьзбахә ухәо хәа зәыр дыкоума! Илшәым, илхам, нхәфы рыцхак ицха дшыкоу дыкоуп. Ара сааиаанза ани схакны дыказма, ашта сынтыцаанзаггы дысхаштхьан...

Арт ажәакәа мацк лгәы аадыртынчит Ахкәажә. «Цабыргны, иудыруазеи ишырхәо еицштәкьа дыссирымзарггы?» – лхәеит уи гәаныла.

Адырәачены иаха лгәы алакан лара. Дзацәажәозггы дхааза драцәажәон, лымац зуаз зфьызггы иаха лгәы иакәшәон.

Аха аамта цон. Мрамза лызбахә ада збахә ыкамьызт өацхьа.

Иаха зыгәра лгоз лмаццуәа азәы даалыцхьеит Ахкәажә.

– Мрамза хәа азәы лыхьз еимьркьо ирымоуп уажә зеггы, – лхәеит уи аматцуөпцхәыс лхы налыкәкны. – Исцәымзакәа исабхәар стахуп, барггы ибахахьоума уи лызбахә, насггы, ишырхәо еицш, амреицш дкацха-качцо, амзеицш длаша-лашома уи? Дгылама уи, зеггы сара сырхалырштуа?

– Ун-нан, сыпсында, изакәузеи, сахкәажә, бхацкы сцеит, бызлацәажәакәо! – лхәеит аматцуөпцхәыс. – Бара бызшоу бисасуп, ани арыцха бхы шпаналыдыбкылазеи! – Макьана дсабиуп, лшьа еилыцхоит, аха ацшзарацәкьа хәа изфәу уи иабалымагәышьоу! Лоура ыкам, лытбаара ыкам, хаи дышпагәыку хәа узыналыхәапшуам, лыда пцхәыс дзымбацыз азәы лыхьз нарылаитцан, еимьркьо идәықәуп, аха даазбаз зеггы рыгәкәа лыцәцеит, изакаразаалак акы далашан дыкам...

Иара убриггы мацк акара лгәы аартынчит Ахкәажә. «Иудыруазеи», – лхәеит лара гәаныла, – «ишырхәо еицштәкьа дыссирымзарггы. Лоура ыкамзар, лытбаара ыкамзар, хафьы цшзак лымазарггы, дарбан газоу уи ихнахра...»

Зеггы акакәхеит, ацша зтасыз амцеицш, иаха-иаха иеибакуа, ишьтыцуа иаауан Мрамза лыхьз-лыцша.

Үнак ақтынакны сасцәа дахькәак ртан. Урт ирыцыз ацхәыс ахкәажә длазцаарц иакәылкит Ахкәажә Мрамза кадыць лызбахә ала. Аиаша азәыр исалхәозар, уеизггы-уеизггы абри исалхәоит хәа ақәылцеит лара.

– Мрамза лызбахә смахацкәа, бара абзиара ззыкалаша, – лхәеит асас пцхәыс, – уи лызбахә ада збахә ыкам анахьггы, арахьггы.

– Нас, ишырхэо еицш амреицш дкацха-каццома, амзеицш длаша-лашома уи? – дцааит Ахкэажэ.

– Ибузеи, Ахкэажэ, бхацкы сцеит, дарбан амреи амзеи ирыдыбкыло! Абри бара беицш икоу Анцаахша илыхэтоума лара лааста иеицгу азэы адунеи дыкэзоуп хэаггы ахэыцра?! Лыхыз ауп, сыцсымзар, лызбахэ зманы иааиуа, убри аалыхызырхааит, азэыр дигэалашэозарггы ббап. Ускак зысхэозеи, мшэан, иара схата дсымбахэеи! Ани илеицшуатыцхацаэа, ишырхэо еицш, уахэнеилакгы урыхкышаны укахауеит.

Лмахэаркэа гыало, лшыапкэа гыргыруа...

Лыцсы аалылалеит Ахкэажэ. «Ус анакэха, сара исымазкуа азэгы дыкамзаап ари адунеи акны!» – лхэеит уи гэаныла.

Даеа цытраамтак лгэы ртынчшэа дныкэон Ахкэажэ, аха, зегь акакэын, лгэатцан цыара ак тыхон, даргэатеиуан. Машэыршэа акэзарггы, Мрамза лыхыз анаарешэалак, днытыкка дзон, ари лызбахэ еицаацэырыргахт, леицш зеицшу дыкэцэкыамзаап хэа. Ахкэажэ Мрамза лызбахэ лахар шылтахымыз здыруаз даара ргэыреанын, цыара машэыршэаггы дааргэаладыршэоомызт наххыи цыара амреи амзеи ирымакуа иаацэыртцыз Анцаахша.

«Ахтынракны стэаны икоу ахаангы исзеилымкаауазаап, – лхэеит ченак зны Ахкэажэ, лгэы дынтахэыцын. – Уи ааста иеицгуп, сымала сынтыцны сфынасхап ауаа рахь. Урт исархэап икоу аиашацэкыа, иатахызарггы снаган Мрамза дысдырбап...»

Мацуоцхэыскгы даашытымхкэа, дынтыцын лхала лфыналхеит. Днеиуан уи амцаду даныланы. Рацхэа иаалпылаз ахэса ркны иаацэырылгеит дзыргэакуаз азцаара.

– Мрамза хэа нцаахшак лызбахэ рхэоит, уи лыхыз шэахахыоума шэара? – дцааит лара даатгылан.

– Мрамза лызбахэ змахац дарбан, нан! – лхэеит ахэсакэа руазэы.

– Адэы икэу ракэым, итакугы ирахахэеит, – лхэеит егыггы.

– Абри сара сеихаггы дыцшзахарушь лара? – лцаашыа рацэак ишыцшзамыз шылдыруазггы, иаалыркыан абас дцааит Ахкэажэ.

– Ишца, Мрамза абри бара ацэыршэага дбеицшну?! – ицьялшыеит ахэсакэа руазэы.

– Уаха саркыаггы банымцшылаци, бара кадэыц?! – иара убастэкыа ицьяшыаны дцааит егы ацхэысггы.

– Избан, мшэан, убаскак сцэыршэагоума сара?

– Мрамза лыпшзара бадкылазар, бцэыршэагагэышьоуп, нан, – рхэеит ахэсақәа. Ахкэажэ ари дааитцанаргэгэеит.

– Дызлашоузеи усгыи уи Мрамза. Дызласеигьузеи сара?

– Дызлабеигьуу, нан? – дцааит, лызцаара атак ақатцарагы дналагеит ақхатэи ақхэыс. – Уи амра иамалкуеит хэа баша ажэа ақынтэ ирхэом, амзеицш длаша-лашоит хэа баша игэарарымцеит. Соуп зхэо ахатца лғацхэа агылаара ицэыуадаохоит. Хара хшыхэсақәоугыи, данаабалак, илаххэара хаздыруам, иқахцара хакэшэом. Убасқак иршанхагоуп уи лыпшра-лсахэа. Бара, нан, мағэа бзиақәакгыи бшэуп, Мрамза лааста беигьны беилахэоуп, аха ақхэыс илшэу акынтыжэқәа роума аус злоу, лара Анцэа дишаны дықазароуп. Мрамза Анцэа дишеит. Мрамза дынцэахшоуп. Уи деихыжэ-еикэыжэ деилахэазаргыи лнаалоит. Уи илнымаало хэа адунеи ақны акгыи ықам: дыччозар лнаалоит, лылахэ еиқэызар лнаалоит, данцэажэо дыссируп, аңғылымтуа улеилахан уқсып...

– Нас, иқаз аиаша зысзеилымкаазеи сара иахьанза? – ахэса реихагыи лхы дназцааит Ахкэажэ. Уи илыдгылаз иралхэеит лхатца дышиазцааз, аматцуоқхэыс дышлазцааз, атыхэтэаны асас пхэысгыи дышлазцааз Мрамзеи сареи ихеигьу дарбан, дзеицшроузеи, дынцэахшатцэқьюума убри Мрамза хэа.

– Урт зегыи ишратэаз ала атак қартцеит, – лхэеит ақхэыс хачачашэа иқаз, Ахкэажэ дналғацшын. – Бхатца бхатца иакэын...

– Убри иакэмыз аиаша зхэашазгыи.

– Бгэы нирхарц итахымызт, бара беиқа еигьыз пхэыск дызбеит хэа хэашэа имоуит. Уи азы лахэ ибтаргыи биашам. Аматцуоқхэыс лакэзар...

– Ма уи изылымхэазеи аиаша?

– Гэақра лымазма лахкэажэ лааста дағазэы лырехэара далагартэ! Аиаша ахыылхэаз азнык азы даара бгэы иаахэазшэа қабцозар акэхарын, аха, быцсы шааивыбгалак еицш, илхароу азгыи илхарам азгыи уи аматцуоқхэыс дықэцаланы дыбкуан, лаацшыра лыбымтарц балагон. Иқалашаз заа илбеит уи, иара убри азоуп, азцаара шлоуз еицш, даағамхазакэа, бара ишыбтахыз ала атак зықалцазгыи.

– Убригыи убас акэзааит, аха илцэалазуаз асас пхэыс аиаша лхэар?

– Асас пхэысгыи есыены быоны дауқахыз, ашықэсан зны дахэаакылсыз бгэы нырханы дцозма! Ибгэаларшэеи, бгэы аадмырқэандеи уи лажэақәа, Анцэахшатцэқья ззырхэо сара сакэзаап хэа баақамлеи? Убри лдыруан бысас пхэысгыи. Иахэа, иқоу аиашатцэқья анбаххэагыи, хара хажэақәа рааста убри лажэақәа роуп бгэалашэарағэ иаанхо. Хара хашашоу шыбдыруагыи, лара диашазар бтахуп, лара блыдгылаоуп, иақа былзыразуп. Убри ақнытэ, аринахысгыи ибдыруазааит: аиаша аилкааратцэқья башьтазар, иақаракгыи бара ибызку аиаша, быкэша-мыкэша игылоу, ибзааигэоу мамзаргыи бнапатақа иқоу бырмазцаан. Аиаша еилыбкаар былшоит, ауаа брылаланы бғынабхар, амғаду баныланы бышнеиуа, абри хара хеицш акгыи иалақазам, акгыи зцэаламзуа, аиаша ада акгыи ззымдыруа шыоуки бнаразцаар...

Инна Ахашба

25 АИААИРА
ШЫҚӘСА

УСҚАН...

Сара амш салазуан,
Сышьтахька схынхәуан.
Исцәызхъазгы салазон,
Сгәы амца ҕыц иакуан.
Дыдреи хысреи сцәеилагон,
Лабжышхон ақәаршөы.
Гәырөеи хъааи хрыцлагон –
Ихамтаз атцәыршөы.
Адгбыл цон ихатцууаа,
Нцәа лапшын хзыхьчоз.
Агәымцақәа, ахацәауаа
Ирдыруан рымөа ахьцоз.
Амш цон ашьа алкьасо,
Атых хызатцәла илашон.
Сылабжышқәа сөыкьасо,
Атыхқәа сыршон.
Апхыз дунеи сәалызгон,
Сшаапшуаз сагон.
Зуахта затәаз далыргон,
Апшқацәа тахон.
Еиҕашәышәуан ахызатцәқәа,
Ахацәауаа быжькьон:
– Ишәыхьча абаацс азәзатцәқәа! –
Артцәаахәа сыхәхәон.
Адгбыл цон ихатцууаа,
Аамта зқәаршәшәон.
Агәымцақәа, ахацәауаа
Рыпссадгбыл затцә рыхьчон.

Инна Ҳаҷымҗа

Амкәыба

Амфа икәуп Акәапеи Ахмачыри. Ахмачыр, амааи ахи хырчаза, атыхәа аача ацраҳәоуп. Абчарах Даду есымша ашьха иццоит азы. Ашьха зыхькәа акыр ҫызцәас иамоуп.

– Иубахьоума амкәыба иалху Акәапеи? – Ахмачыр тәауеит.

– Мап.

– Амкәыба хбахчаҫы иазҳауеит. Атыхәа тәызза, амзанра. – Ақышә артцәиуеит.

Аштә италоит Ахмачыри Акәапеи, агәашә аартны. Ахмачыр алаба шьтыхны зхы кәазза аанда иахакнаҳау Амкәыба амгәацәа иаланакшарц иаҫуп. Амкәыба гьалоит, иауам.

– Иуцәымҗума? – Акәапеи Ахмачыр иазтәауеит. Гәаныла-

гы иаархыччоит, “ақытауаа ирдырузеи уаҳа”. Ахтнықалақь акынтәи сааит хәа, аеыкатцашәа инеиуеит.

– Ахтыцшша! Аракәала аанда аанкыло хашта акынза иааин, алақәа кәазза убра хәатраҫы аеынкнаҳаны аеарҫеит. Есымша аихатцәы аласыкшар стахын, ахы тацәу итацәыму гәастарц. Аха Нанду илуам. Иара кылыцшны, хашта икәыпшуеит есымша. – Ахмачыр Зажә хәа иашьтан ахәыцкәа, аеырзажәра бзиа иабоит хәа рыпцхьазон.

Амкәыба аарлаҳәа иаапшын, Ахмачыр инахәапшит. Нас ахы иҫахан, алақәа хәаны, иалапсызшәа иахьыкнаҳаз аеоужьны иаагьалеит.

Нанду абартцәкынтә Ахмачыр датцәкьоит:

– Устыхә нак. Амкәыба еснагь азы аанагоума! Даду уибар ауеит.

Нанду даалбаан, аракәа аапцәаны, иаакнылхит иҫахьаз Амкәыба. Иналган, аишәаҫы инықәылтцәит. Ахмачыри Акәапеи неины аишәа атыхәаҫы инықәтәеит. Акәапеи атыхәа хәхәза илбаашьтын. Нанду Амкәыба амгәацәа аатлырффеит ихаргьыжьяаны. Убасқан ҫынтә-хынтә Ахмачыр Амкәыба атыхәа кны иахақәеит, аха Нанду – Устыхә! – лхәан, иныцхалтцәит. Нас Амкәыба атыхәа хылтцәеит. Араса лаба хәхәза иаалган, атыхәа ицәытцғаны,

ахахы иаакылылдеит. Амкэыба амаа хэхэаза иаакалеит. Азыршы нталтэан, ынтэ-хынтэ иаатлыршеит.

– Ажэла амоуп, хэарада! – ахэеит Ахмачыр, ипхашьашэа, аха усгы ажэлақэа ықэхны аңыба цытк танапсоит, – иахбап изеипшроу! – Ацамтазгы ғазнык Амкэыба иацэхасуеит. Нанду: – Еи, нан! – лхэеит илгэампхазакэа.

Еибак-еибашьтуа илбаауеит Акэапеи Ахмачыри.

Хьамхэа

Дааиуеит Даду. Иаашьтихуеит Акэапеи ду.

– Ари Даду иоуп, – ахэеит Ахмачыр.

– Мкэыба бзиоуп даара. – Иларха-ғархо днахэапшит Даду. – Аирыз сзаагишь бара!

Иаакылсуеит Нанду илыцны Аирызчырбағы. Даду уи аалымхны, ашта днықэсын, абахчара дынталеит. Изнапык ала Аирыз икын, изнапык ала Акэапеи ду. Уи атцыхэа уажэы-уажэы илақэуан. Ахмачыр уи иацрасырц иағын. Знык ақара Амкэыба маашьазакэа иаахьацшын, алақэа аарпатпатит, закэытэ бзамыкэ хэычүзеи аанарго.

– Ишцарызхай, мшэан, иаазазамкэа?! – еиға Даду инапы инахьынхалеит Амкэыба. Аирыз даара аеейқаан инеиуан. Даду

иахьикыз ахэда тырхан иакын. Цьара шьацк адкьыслар хэа ишэаны инацшы-аапшуан. Иааихатыруан.

– Хадшьазыхьаа рахкэажэ! – ахэеит Ахмачыр. Амкэыба агэы цнажэар атахын, аха еихарак Аирыз даара агэы ишахэоз ғашьомызт.

Даду абахчарағы даннеи, Аирыз ашьацрағы хэхэык инықэиргылеит. Акэапеи дугы абығқэа инарылеитцеит. Нас ашьшьыхэа, даара деичағауа, ахахэ кьакьа ишьтаз аашьтихит. Уи атқа алахабгы шытан. Уигы ахахэ инақэитцеит. Иаапшит Ахацшьа, амзеипш ахы гыжьза.

– Абри ауп хъзи-цшеи змоу ахацшыа, Хьамхэа! – ахэеит Ахмачыр, Акэапеи шанханы ицшуашэа анаба. – Шықэсала итацэахуп афы. Ажьейкэатцэа иалырхуа. Афызцэаггы рацэоуп. Ари харантэи асасцэа – Бзыпын, Цабал, Самырзақан ухэа рзы ихыртуеит.

Акэапеи Ахмачыри ихэазаны инеин Ахацшыа ахы рхы ныхдырхэхэеит.

– Ках! – ахэеит Акэапеи, ахацшыа аонутцка ахы нархэы-аархэуа, ала хьацштэыла Чадым ианацацшы.

– Умшэан, – ахэеит Ахмачыр. – Уи хашьтахь игылан иааиуан ауп.

Акэапеи анаахьацш, Чадым уа ирхагылан. Дадуггы Акэапеи ду нархэы-аархэуа икын.

Рсахьақэаггы тыстцысуа афы ианырбаалон. Ахмачыр нахэы-аахэуа, ихэмаруан. Чадым абзтганы, ихашхашуан. Акэапеиггы асахьа инахэагшыын, афы ааиханакит. Нас Даду дааскьеит.

– Ауаафы дмыццакуазароуп, дад! Ула иабоггы азхэыцра атахуп! – ари, хымцада, Ахмачыри

Акэапеи хэычи ирызкын. Инапы наигзан Акэапеи ду Ахацшыа интаиршышыит. Асахьақэаггы ааилакьашкьашеит.

Чадым ахы нада-аада ирхо, ахэхэахэа афы Аирыз иахьтартэоз иахэацшуан. Аирыз ахэда аатнархаит, амгэафы аччахэа иааилахэмарит.

– Сшамкэа сызшаз! – инапы даафахеит Даду. – Абри ххацшыа Хьамхэа еипш хзы нымтцэо, хфы нымтцэо, ихирхааит, сукэыхшоуп.

– Ари ахагшыа афы тугацыцхьаза итэуеит, Нартаа р-Озамакьат еипш, – ахэеит Акэапеи ахь Ахмачыр. – Избанзар, Нартаа рхацшыа иахылтцшьтрупп.

– Сара сталар калоу? – итцааит Акэапеи. Аха мацкгы ишэон.

– Мап, – ахэеит Ахмачыр. – Ахацшыа итало Акэапеи атыхэа тэызза иказароуп. Утахар калазом. Афы ахала аеазрыцкьазом, азыхь еипш. Уара азыхь уазкуп.

Ихынхэны ианаауаз, апхьа дгылан Даду, Аирызи Акэапеи дуи ивакны. Уи ишьтагылан Акэапеи хэычи Ахмачыри. Урт ирышьтан Мура, ағарғалыкькэа ирызцасуа. Ашьхытцэ ажыжэхэа зны арахь ирхыцраауан, зны анахь. Ахаскьынра апша ныласуан. Аштаафы Нанду: «Нанду дакэыхшоуп, Даду дакэырбануп» хэа ашэак лхэон, иаараны иказ лмата длызхэыцуа. Акэапеи хэыч даара инацшы-аацшуан.

АЦУФАРАҚӘА

Азы иахылцыз, амра иаазаз,
Зан дызбар иңсуа.

(Ацьыка)

Абнахь ианцо афныка ахы хоуп,
Афныка ианцо – абнахь.

(Ацьма атәыџа)

Сымпахьшь хәычы имбазо.

(Абз)

АЖӘАҢКАҚӘА:

Ацьма зцәызыз – амшгы ицәызит.

Зыбзара җеим – иңсрагы җеим.

Абзамыкә иабжьо дицәымгуп.

Шәфок идырцьо, шәфок дрыңсоуп.

Абзамыкә акгы анимхәо дкәышуп.

АНБАН ХӘМАРРА

А А-хәа сархәеит шьоук неидгылан,
Алаба сықәтәоуп амџа нкылан.

Б Ыит хәхәмарып, аха сыжәбозар,
Абгеи абнеи сыда ишәхәозар.

В Абас варала уца хәа сархәеит,
Сыварагы џынтә иҗархәеит.

Г Сеырхәан сгылоуп сыхьз рхәозар,
Сыгага ыъара ижәбозар?!

АЖӘАРЦЦАК

Ацьма,
Ацьба,
Ацьра,
Ақәыцьма,
Абғацьма...

АГҮСҮАА РХЫ ИАДЫРХЭОЗ АМАҢЭАРҚЭА

Ажәар:

Акалаҗ – җагалан аҗықәреи злеизырго.

Амҗәышә – ажь зларҗаауа.

Арыҗхь – аҗла аҳарақырақәа ирғаз ашәыр алағьырхуан, амахәқәа ирысны иғдыршәшәон.

Ачалаа – аҗәа аладырхуан.

Амагана – аҗықәреи анҗаргалалак инхоз аҗхә аладырхуан, азын арахә ирырҗон.

Ауғә – аҗәқәа җакны ианыҗәағәоз, рыхәда иқәын еивакыз акәаҗан еиҗнаргарҗ, мамзаргыы ауардын иаҗахәаз.

Асаара – ашыла знырхәлоз иҗбааз ачысмаҗәа, амғәлыхгы җалон.

Аныга – аведра иеиҗшны амғәы иалхны арахә злархьоз.

Абҗәыл – амғәлых хьырҗәырҗәыга.

Аҗаҗхь – арахә, ма ашәарах тәыҗәа иалхны җыжәгас рхы иадырхәон асасҗәа анырҗаауаз, ма ачарағәы.

Алыхәҗа – ашыла ма ачашыла алархәуеит.

Амҳабыҗа – ахәы аауны ағәы харгьежьны амғәлых быҗаугас ирымаз.

Гәыли Зыхәпҗа

Сызшаз ахыцәоу

Еидыскылоит ашәтқәа ршытцәра,
Амра зжәыз иафыхәаны...

Икәыстцеит сзышаз ахыцәаз,
Дара рқынза схырхәаны.

Ахьаңарчаз аххәакәа

Ахьаңарчаз аххәакәа
Азаҳаңшааит. Еихатәуп.
Уаха ицозаап уи сасра,
Хымңада, ахы хәатәуп.

Ицәоуп тис...

Ахәынаң – ахәыц еишырцәоит,
Җафәны иажәлоит ес-шыжы.

Аха, тис хәыц шыцәац ицәоуп,
Иазмрыфыхеит урт рыбжы.

Аңсыз алысҗааит амшын

Аңсыз алысҗааит амшын, –
Истахыз кәлеит.

Аха фыцны иааилашын, –
Иамтасны иагеит.

Ашацкыраз

Ашыжь шытнахит арбағь бжыла,
Иахнакьазшәа уи ачын...

– Саргы шыта
Сарбағьны сгылеит, –
Иац-жәацы акыр схәычын.

Ахаҗыцқәа рыхьчара

Лили, сызҗаб хәыц ибуалу, –
Ба бхаҗыцқәа зәзәа, ихьча!
Уи хазшаз ибитаз малуп,
Иалаҗыбымәын расак.

Аҗаалым

Иңеит, иот, ихалт игәрымын,
Ахы икәгылт...

Иааңсазом!

Ари – ашыжьтәи җаалымын, –
Амышәхәыс иҗанатңон.

Уи атыхәа ус ахәон...

Хашта сықәын, тамак сфон,
Аңгәы сашьтуамызт ңаргы.

Тис хәыц аблақәа ирхәон:
Маңзак уи сызныжь саргы!

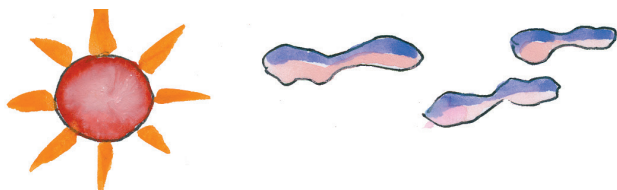
Абна

Абнақәа хырған,
Ихыртит азыхь,
Амра цеицеиуа
Иақәыңхеит хыхь.
Уи аңсҗазаара
Аман, ишан...
Азба сакуашәа
Збоит есымша.

Атцыс атра...

Амш бзиаз, иамам гәалак,
Атцыс иақәым ааңсарак.
Афатә аман инхықәтәалоит,
Аңацәа зтатәоу атра.

УС АХЭИТ АКЭЫКЭБАА...

Аашьаф Софа ус ланахэит акэыкэбаа:
Амра гьео баргэамцуазар бара,
Хамтас ахаргь быстоит, ихьчала
Убри бытагыланы бцала.

АСЛАН ЫҚЭСЫРИАР СТАХЫН...

Аслан цэгьа иаадсеит иахьак,
– Аренаф иаңшэыман.
Иқэсыриар стахын цэартак, –
Иахьықэсырио сымам.

АСАХЬА

Ақға кьдтэо хдэы иахан,
Хзышьтақэагь еицылеит...
Слаба-еи сарей хаихан,
Абна хнылагылеит.

АЗЫРКЭИ

Знык ихэлар – ицэыртцуеит уи, –
Хьыцьагь хашта хақэуп...
Ұыза бзиоуп азыркэи, –
Ашэтқэагь ақэшахатуп.

АУАДАҚАА РЫХЬЧАФ

Ауадақэа рыхьчара,
Сара сымч ақэхоит...
Хэынаңк уа ианыкамла,
Ацгэы бзиа сакэхоит.

АЦЭАКЭА

Пштэы рацэала ацэакэа
Ацдан ажэван гэыраз,
Еиңшыз цьахшьон ацэакэа,
Ажэван амаакыра.

АКЭАРТ

Харт,
Уарт,
Харт,
Уарт! –
Абна иавалеит акэчар,
– Уахь шэымцан! –
Ихэхэоит ақэарт, –
Иалшоит абгақэа шэырфар!

АСАС

Абжы шьтых абгахэычы,
Ихэхэон: афыстаара сылам.
Ашықэс ғыцаз шэара шэфы
Сасра снеиуеит, сшэыдышэкыла!

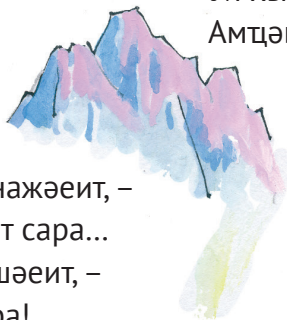

АЦЬ

Аңша умахэқэа хнажэит, –
Аць, урыцхасшьеит сара...
Аха баша, баша ушэеит, –
Инхеит уақа узхара!

АХРА ДХЭЫЧ ХАЗЫНАН...

Ашьха дхалон, уи даңан, –
Ахра дхэыч хазынан...
Уи хымпада ахьшьыцба
Амцэыжэақэа иман.

АЕЦЫС

Абжы гом,
Азэгьы дарфэыхом,
Аецыс гылан
Аңсашьоит...
– О, ичха,
Ианииз иацухоуп,
Уи макьана
Ицхашьоит.

Азлагарахьча җадак иман. Цъара ахы нахымга-аахымга-кәа, ишалшоз ала, акраамтагыы иматц ауан уи. Ишнеиуаз иаапсеит, икарахеит, иажәит, аус азымуагыы иалагеит, анкьеипш, амчқәа зегыы еи-зыркәкәаны. Ас ишыкалаз аниба, азлагарахьча иеада датцакьяны ицырицеит, ахы ахынахаз аҗынаирхеит. Амитә иакәшәаз аеада, уаха даеакы ахакны ианымааи, аеааргәгәаны, Бремен хәа изышьтаз ақалакь ахь аҗынананхеит, уакатәи амҗақәа ирынгылань ашәахәара иалагарц, убри ала ауаа азхьанарцшырц, цсымышьтыгакгыы арҗаларц.

Ахы иташәаз аус акны ина-

нагзеит. Ашьыжь шаанза ахы ақәыршәны амҗа инанылеит аеада. Ишнеиуаз лаки, цгәыки, арбагьки инарыниеит. Урт зегыы, иара аипштцәкья, арыцхара иакәшәаны икан: иубарын аҗны идәылырцаз, изықәшәаз зхы ззанымраалакәа зҗаазхаз, нышәашья змамыз апшәмацәа ааныжьны, зхы ахынахаз амҗа инангылаз.

Ишнеиуаз иааицәажәан, реи-баркны, анаҗс рымҗа инангылеит. Ицон урт аанҗасрада, рацхьяка цъара ирзыпшы-зшәа, иагьяаибарццакуа. Ус атцхгыы аарыхьзеит. Ажәҗан икаххаа аетцәақәа аатцыцхеит. Арахь иахьыпхьяша тыц иан-иом. Икарцгагәышьарыз, уаххья рмоузакәа, инеины адгьыл аза инықәиеит.

Убри аамтазы арбагь аеа-зышьтамккәа, иҗышьтыц-раан, атцла амахә инықәтәеит, уахьынтә, инацшын, лашарак абеит.

Ашьталара иаҗыз аатци-бахәан, алашара ахьырбаз шыказ рҗынархеит, инеины иууаза игылаз җныкгыы инадгылеит. Апенцъыр рыхқәа кылырхәхәаны иныҗнапшызар, абрагь-цәақәак еилатәоуп. Ирымтагы-лоу аишәа фатәы хкыс иааутаху зегыы ықәуп. Ирфоит, иржәуеит, қьяфла раамта рхыргоит, иеи-баргәырғьоит.

Ари збаз, рыхқәа ааилар-
кын, абрагыцәа дыршәарц рыз-
беит, афны идәылцаны, дара уа
ипхьарц иақәыркит.

Аеада неины апенцьыр иаа-
цагылт, уи ажәфахыр инықә-
гылт ала, ала ажәфахыр – ацгәы,
хыхьза аеырманшәаланы ахы
аашьтнахит арбагь. Зынтрыс
апенцьыр кьақьза иаадыртын,
изларылшоз ала рыбжьқәа на-
дыргеит. Аеада еадатцас ика-
аит, ала ахухуқәа иаашит, ацгәы
аакьыуит, арбагь абжьы аркьы-
кьзеит.

Абрагыцәа еилагьежьюа иааи-
лахеит, даук дхақәлазар калап
хәа иааилазызеит. Али-пси рыб-
жьара еиханы афны илдәылуу-
ааит, улапш рхьымзо, ҫаахәыра
рымамкәа.

Аеадеи, алеи, ацгәи, арбагы
ишыртахыз еипш ацшәмара
аанкыланы, игәыргьатцәа афны

инахылеит, игәыргьатцәа, ры-
гәқәа каршәны.

Уажәгы икоуп урт ус, еикә-
гәыргьо, ашәақәа рхәоит акы
алахархап хәа акәымкәа, рхазы,
агәыргьара ду рнато, насыц ры-
маны.

Астџан иаб: Уара атыхэтџантџи апышџара
уџианза узеипшрахо уасхџап.

Гыд: Уара изсоухџои саргыы издыруеит.
Хгџыла аџахмада Мазлоу сиеипшхоит
скџашза сышланы.

– Уахыки-џенаки заџа саат ыџоузеи? –
артџафы аџафы диазџаауеит.

Аџафы: 25 саат.

Арџафы: Ишџа?

Аџафы: Иаџы иџашџымхџеи амш саатџ
шаџлаз.

Алма: Бабаду ухаџыџ аџыџ зыџаургылои, уааџшыр имаауеи?!

Абду: – Иаанза амла сакуеит, акраласфарџ иџсасыргылоит, – иџџеит абду
дыџчо.

Кан аџьмаџџа урхылаџшла хџа иархџан иани иаби џџара иџеит. Иара
даалаган аџьма аџџџџа зхаз аанкыланы аџџџџа ахыхны иџџаахит. Иаб данаани
аџьмаџџа имбеит, Кан ахџмарра дханагалан иахьџаз изгџамџазеит.

Кан иаб аџџџџабжыы џџаракыр игозар хџа рышьџа дхын. Кан дыџуа
днеихьзан аџьма аџџџџа шахихыз иаб иеиџџеит.

Измааноузеи уи хџа данџаа, пыхьа аџьмаџџа хгџыла имхы ианџалаз
излагџеитџаз аџџџџа алоуп, сара ахџмарха сиџазомызт.

Шьџаруан: – Ноурыз, ужџџџа аџаџын ахара ишалагаз убахьџоума?

Ноурыз: – Ус убахьџоу? Ажџџџа аџаџын иахо уаџы имаџаџ, уи уара иузбаз
аџы акџхап.

Шьџаруан: – Ус акџзар ужџџџа амџа аџын абылра иаџуп, иаагџаџ...

Мушьни: – Уаб ипатреџ ахы ларханы аџсаз изалакноухџи?

Батал: – Саб Ашыџџџџа џыџ аанџџџџаанза ижџны ихы ларха дышьџоуп,
дааџшыргыы усоуп ипатреџ шибо.

ШӘРА ИЖӘДЫРУАМА?

Сергеи Иван-ица Ожегов иеиқәиршәаз аурыс бызшәа ажәар, афилологиа тә наукақәа рдоктор, апрофессор Л. И. Скворцов ихартәааны аус адуланы итижбыз 28-тәи атыжымта 1375 дақья иназоит, еиднакылоит 100.000 ажәеи, атерминқәеи, афразеологиатә хәамтақәеи.

Рақхязатәи ижәйтәзатәиу алитературатә птамта хәа ицхязоуп шумертәи аепикатә поэма. Уи ацдан 2000 шықәса хәра қалаанза, «Гильгамеш изку апоема» ахьзуп. Уи рызкуп ицсыз зөыза ацстазаарахь ирхынхәра иазгәышыуа афырхатә ихтысқәа.

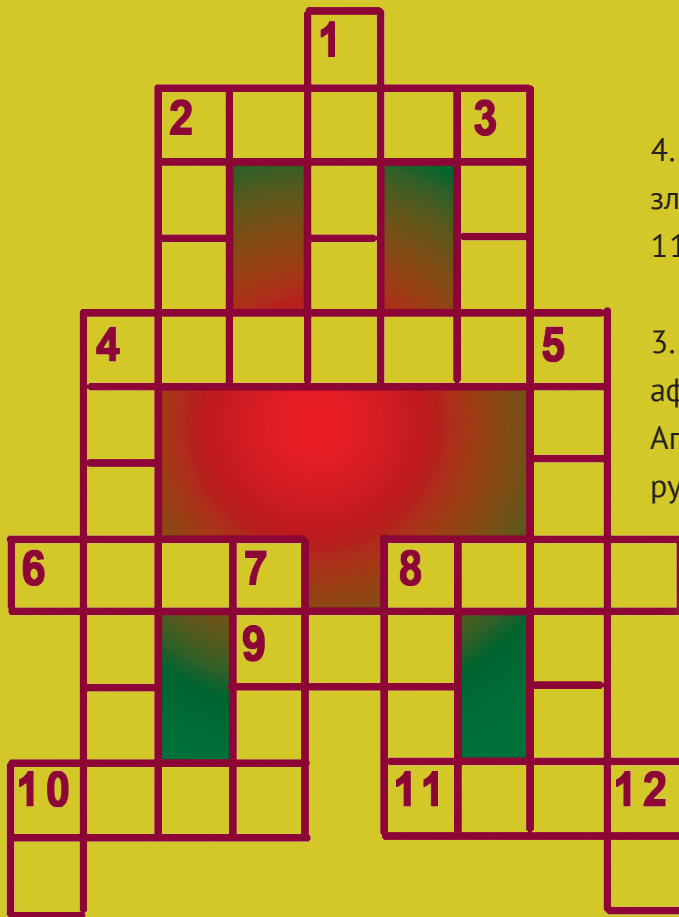
Индиа зегь реиҳа еицырдыруа ашәкәы «Бхагавад гита» ын 500 шықәса хәра қалаанза. Ари ацтамта ыицья аперсонажцәа реиөцәажәара аформала иөу рақхязатәи ацтамтоуп.

Рақхыза акәны анысымөа ын 100 шықәса хәра қалаанза. Уи авторс даман абырзен философ Плутарх. Уи ишәкәы иахьзын «Еиөырцшу ацстазааратә ыырақәа», жәохәык бырзентәйлеи римааи рыркаөцәа рыцстазаара знырцшыз.

«Гензи ицоурых» ахьзуп рақхязатәи ацоурыхтә роман. Уа иеицәхәоуп Иапониа тәи апринц ибзиабара ахқьацқьақәа. Авторс дамоуп иапониа тәи ашәкәыөө цхәыс Мурасаки Шикибу, итыцит 1007 шықәсазы.

Ажәеиҥда

Армарахьтә арғарахь: 2. Аҟнатә цстәы.

4. Хьзуп. 6... даанза сара сцахьан. 8. Ачуан злашьтырхуа. 9. Хьзуп. 10. Саб ... идырцеит. 11. Мал змам.

Хьхьынтә цайа: 1. Хаҟа хьзуп. 2. Цлоуп.

3. Аҟсаатә. 4. Никәала Кәыцниа ироманк афырхатә ихьз. 5. Амчыбжь амшқәа руак. 7. Агәы злеисуа. 8. Ала ... итырцеит. 10. Аҟаацәа руазәк. 12. Абахчаф ... гыламызт.

Аҟаацәа: Санаҟа, ауаса, аңа, аҟар, Расим, ашаахьа, аҟар, па, аша, аң, аара, лаҟа, Салмира, амаа, Шаҟ.

АМЦАБЗ

№2, 2018

АРЕДАКТОР ХАДА ИННА АҶАШЦҶА

Аредакциатә еилазаара:
Е. Ажьыба (аредактор хада лхатыпуаф,
атакзыцхькәу амазаныкәгаф),
А. Гогәуа, Гә. Кәыцниацха,
В. Цәыцьба (асахь. редактор),
Н. Кәыцниа (акәша аредактор).
Компиутерла еикәлыршәеит С. Сазба,
акьыпхьоы Н. Кәарчиацха.
Акорректор Ц. Киутцха.

Ажурнал сахьала еикәыршәеит
В. Цәыцьба

Аредакциа аҟызтып: 384900. Акәа ак.,
Ажәанба им., 9. Ател: 226-25-52

Амцабз (Пламя)

Детский журнал Союза писателей Абхазии.

Выходит один раз в 2 месяца.

Адрес редакции: 384900, г. Сухум.

ул. Званба, 9. Тел.: 226-25-52

Отпечатано ЗАО «Арашь»

г. Сухум, ул. Эшба, 168

Акьыпхьыртахь ирытоуп:

Аформат 60/84 1/8.

Аофсет кьыпхь хкы 1, 86 кь.бгьыц.

Атираж 4000.

Аҟаҟацҟа

Икьыпхьып ИАЕ «Арашь» акны

Итыцуеит 1957 ш., лацара (май) мза аахьыс